

Н О Д У Н А В К А

№ 31.

У Суботу 31. Юлія

1843.

Ч У Н Ъ.

Што се бѣли изъ далека
 Съ оне стране украй Саве?
 Ил' лабуде носи рѣка?
 Ил' с' купаю моме плаве?

Чунѣъ малый хитно плови,
 Бореѣи се са таласи;
 Изпредъ ока, текъ к'о снови,
 Изчезава съ тьян часи.

Граничарска стража вреба
 Са чардака пролазеѣе,
 Ал' промысломъ благогъ неба
 Преѣе чунѣъ тай обште среѣе.

Съ два, три побра Ђорѣе броди
 У Србию на томъ чуно,
 Па онъ на бой Срблѣ води,
 Србску губеѣ' смрѣомъ круно.

Проѣ' се говит' старый враже
 Србскогъ лава и порекла;
 Чуй шта т' Србска ѡерка каже:
 „Теѣѣе вода кудъ е текла!“

Александра славит' име
 Некъ са Саве Срблѣ слуша,
 Утѣшена како ѣ съ ѣнѣе
 Болна за родъ Ђорѣа душа.

Ал' да ми е, што Орфею,
 Можно стѣѣи у край 'светый,
 Па да грлеѣ' лиру съ двою
 Могу Ђорѣу гласъ одѣети:]

Как' Траживулъ Вучиѣъ новый,
 Петроновиѣъ новъ Перикласъ,
 Съ уставовекѣи витезовѣи
 Славу съ сыномъ Ђорѣа васкрес'.

Сузе лиюѣ' знамъ слуш'о бы
 Славный херой миле вѣети,
 И, праштаюѣ' людској злоби,
 Реко': „У рай садъ се смести!“

У Н. Саду

К. П.

СРБЛЪИ И НЪИОВЕ НАРОДНЕ ПЪСНЕ.

(Продуженіе)

Докъ се то овако збывало, продру Турци у Европу. Грчки цареви, веѣъ навикнути барбаре у помоѣъ позивати, прво се обрете на Бугаре, а доцнѣе обезуме се, и Турцима отворе капию свога царства. — Съ онаковомъ военомъ флотомъ, какову онда они само у Европи имаху, ласно бы се могла ова навала одбити, али они су велико поузданѣ полагали на зидине Цариграда. Нитко невѣроваше, да ѣе дивля чета коняника тако тврдо укрѣпѣѣну, тако велику, тако неселѣну и съ добро увѣжбаномъ войскомъ посѣѣену варошъ освоити моѣи. Меѣу тимъ наскоро се ово поузданѣ погибелно укаже; спасеніе тражеѣи Грци обрете се на Срблѣ. Югъ, Лазаръ и Вукашинъ похите са знатномъ войскомъ у помоѣъ, али ненадно иѣмъ Амуратъ на сусрѣтъ изаѣе съ веѣомъ войскомъ, и сасвимъ иѣ побѣе. Югъ и Вукашинъ падну, Лазаръ се спасе и буде мало за тимъ за краля Србскогъ наименованъ. Али после 18 година, кадъ себе Амуратъ у Азиѣ уреди, доѣе опетъ у Европу и заиште

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

одъ Србаля данакъ. Лазаръ са свы страна поможь заиште, ал' нигдѣ ю недобы. Краль угорскій, самъ Сербію имат' желећи, остао е на миру гледати, како се Срби съ Турцима боре. Нѣмачки цареви недаше ни войске ни новаца. Польска е у то доба одъ овы послова удалъна была, и истомъ после 20 година указа се у овимъ предѣлима. Лазаръ межу тимъ, пошто е колико могаше Арбанаса, Бугара и Срба скупію, стави се на борбу.

Храбрость кральва, одушевльнїе нѣгово чета, може быти да бы побѣда увѣнчала, али на несрећу роди се распра измежу войвода. Два зета Лазарева, найсилнїи юнаци и господа у Сербїи, Милошъ Обилићъ и Вукъ Бранковићъ, посвађаю се измежу себе поводомъ свои жена. Вукъ изъ мрзости и освете потвори издайство, и бывши са Султаномъ у договору, опадао е Милоша и хтѣо е на нѣга, невинога, подозрѣнїе издае бацити. Милошъ на ово пребациванѣ neodговори ништа, само ноћу предъ битку удали се у свой тихости изъ табора са два пратиоца, каже се турскимъ стражама као ускокъ, и буде у султановъ чадоръ одведенъ, на овоме, кои га е прїятельски дочекао, ножъ у срце убоде. Крѣпко бранећи се оборію е многе неприятели, докъ наипосле и нѣга на номадиће неизсѣкоше. Ово юначко дѣло ипакъ никакву користь принело ние. Напротивъ войска Милошева, коя е прїе противъ нѣга разнешене гласе чула была, и сада незнађаше, шта се съ нѣмиме учини, узколеба се и изгуби снагу. Вукъ на осудномъ мѣсту у найважнїи часъ са своіомъ войскомъ одбѣгне; Лазаръ, по дугой и крѣпкой борби, предводећи заоставше чете, изгуби коня и падне у руке неприятели.

Нѣгову смрть разни описую историци, али найвише вѣрованѣ заслужуе некїи польскїи хроникописаць, познатъ подъ именовъ Яничаръ Полякъ, кои е као яничаръ свега, што се случило, очевидаць быо. Онъ вели, султанъ Баязетъ, сынъ Амурата, кога Србљи убише, даде краля Лазара къ лешу свога отца и брата, у битки погинувшега, довести, и после га грозећимъ гласомъ запыта: „Како си се смео усудити, оваково злочинство учинити?“ На

то одговори краль Лазаръ: „Твой отаць и ты, како смѣдосте, мою кральвину напасти?“ Некїи вѣранъ слуга кральвъ, у бытки и робству нѣговъ неразлучимый другъ, заклинаше га да блажіе говори. „Кралю Лазаре,“ говораше онъ, „заръ е вратъ твой врби подобанъ, да мыслишь, да ће ти одсѣчена глава на ново нарастити.“ Но ово Лазара укротило ние, и іошть велаше, кадъ бы онъ на руци имао, што му фали, то бы султана поредъ отца и брата положію. Султанъ заповѣди Лазара посѣћи. На то клебне Лазаревъ пратиоць, разшири свою кабалицу, да у ню прихвати главу господина свога; и кадъ ова паде, рече онъ: „Заклео самъ се, да ћу мою главу поредъ главе господина мога положити,“ па приклони вратъ свой подъ ятаганъ, кои е нѣговой отважности радо угодію.

Тако е умро последнїй краль Србаля. Султанъ Баязетъ уступію е доцнїе нѣговомъ сыну Стефану еданъ комадъ одъ отчины прїтяжанїя, подъ титуломъ деспота, а изданцу Вука Бранковића наградію е другомъ едномъ маломъ часћу, сасвимъ противъ ожиданїя нѣговогъ, ерь се онъ надао, да ће сву кральвину добыти. Ове две династїе быле су у непрестаной свађи измежу себе, ерь су потомци Лазареви кадкада покушавали, да се отму одъ Турака и независими буду; Бранковићи напротивъ свагда су се држали Турака. Борба е траяла 156 година. Србљи су морали осимъ тога и на унутрашнїмъ разпрама Турске участвовати, и за нѣне Азіатске рате у помоћъ войске давати. Видимо нѣвову войску у ужасной битки кодъ Анцире, гдѣ е султанъ Баязетъ до ноге потученъ и одъ Тартара у робство ухаћенъ быо. После овогъ пораза подпомагали су Србљи султана Солимана противъ нѣговогъ брата Муссе. —

(Далѣ слѣдуе.)

ПОСТАНАКЪ ЯНИЧАРА.

(по немачкомъ.)

Урханъ, Османа и Малхатуне сынъ, после смрти очине, кои е у 70 години живота, а 27 владарства свога преставію се 1326,

ступил на владарство. Брату своме Аледину давао е половину одъ све стове, која е одъ оца остала; овај нектеде тога узети, већ заште едно село у долини Кефе на равници Бруской, да тамо живи. „Добро,“ рече Урханъ, „кадъ нећешъ стада съ овцама, говедима и коњима, а ты буди баръ пастиръ мога народа.“ Алединъ се склони на то, и постане првый Везиръ. Ово се дакле достојанство јошъ подъ другимъ коленомъ Османовимъ почело. Речь Везиръ значи: човекъ, који носи терете; и заиста власти и пословима првога министра доста одговара. Сложна ова два брата, Алединъ съ мудрости послове унутрашњихъ, а Урханъ снагомъ изванъске управљајући, брзимъ су коракомъ раширивали срећу по својој држави. Урханъ освои Никомедију, и стане мислити, како бы войску у болъ станъ довео. — Ертогрулъ и Османъ воввали су са туркоманскимъ коњаницима, Акинци т. е. истрчице названимъ, које су свакиј путъ, кадъ су њимъ требали, сазивати морали. — Но Урханъ е саставио јошъ једну войску, која се звала Пјаде т. е. пешаци; ови су уредно плаћу добивали, и непрестано су поредъ њѣга были. Разделио њ е на гомиле одъ 10, 100, и 1000 људи, и наредио њимъ десетнике, стотнике и тисућнике. Поредъ свега тогъ одъ войске те њ е било што се желило. Војници су се бесно поносило тимъ, што њимъ се плаћа дае; те тако разузданомъ слободомъ и тврдоглавствомъ само већји нередъ правише, који е башъ истиснути требало. Урханъ се о томъ посаветуе са своимъ Везиромъ, и савошнимъ судјомъ Кара Халилъ Чендарали. Овај одма бездушну политику и пустыи фанатизамъ одкрие. „Мы имамо,“ рече, „доста заробљени ришћана, па айде,“ вели, „да начинимо једну войску одъ њиновы синова, које изламу обраћамо. Њи можешъ како ти е воля савјати, па они ће намъ јошъ и друге ришћане свагда привлачили. У рату ћемо имати добеглица*) довольно, а кадъ е миръ, овима ће-

мо ришћанима, што међу нама живе, најлакше децу узети; и тако ће османскій престолъ добити яку подпору, а пророкъ ће се веселити на небу, што му се и наури светоме корану кланяю.“ Безчовечна та беседа свима се допадне, и одма којекаквимъ обрицанјемъ, а понајвише силомъ и натериванјемъ скупе великиј чопоръ бедны ришћана, и назоу њ њ „нова войска“ (Ѣнѣи Чери). Ти су преко толико векова были срце и сва снага османскога царства. Урханъ съ одметницима овимъ отиде у село Сулице-Кенариунъ, недалеко одъ Амазіе, Дервишу Аџи-Бегдашъ, те га замоли, да новимъ јунацима овимъ благословъ, барякъ и име даде. Дервишъ изведе једнога одъ њи на среду, метне му рукавъ одъ свога ћурчета на главу тако, да край еданъ одострага висипа онда изъ гласа викне: „Ваше ће име быти Янѣичари,“ (исто што и Ѣнѣичери — нова войска); светло вамъ лице было, крепка вамъ десница была; сабля ваша некъ свагда оштро сече, а царъ вашъ некъ свагда дубоко пробада; съ боя намъ се свагда весели съ победомъ враћали!“ Тада добыю Янѣичари беле капе, на којима е острагъ велика ројта висила, да се сећаю рукава дервишева. Место перянице носіо е свакиј дрвену кашану, за знакъ, да се избилно ране. У томъ су смислу узета и амена њиновы чиновника. Првый међу њима звао се Чорбаши, као да онъ чорбу прави; после њѣга было е Ашѣибаши т. е. првый куваръ, па онда Сакабаши т. е. водоноша. На баряку црвеноме као крвь сіно е сребриъ полумесець и Омаровъ мачъ одъ два врѣа. Светиња њинова было е котао, гди су месо кували; око њѣга скупљали су се не само да еду, него и кадъ су се саветовали, онъ е на среди стояо; знакъ буне было е, кадъ бы у њѣга ударили. Једна аспра на данъ была њимъ е плата, но често е и на седамъ пута толико растила. Изнајпре њ е њи више было одъ 1,000, али доцнѣ се умноже на 40,000. — Пешаци Пјаде, којима е одпре плаћано, буду као у покой метнути. Свакиј одъ њи добые по комадъ земљъ съ томъ погодбомъ, да у време рата войсци путеве и кошаке праве. И њи-

*) Како годъ што се она девојка, која остави родъ свой и добеже момку, за кога јој родителѣи недаду да пође, зове добеглица, исто тако па овоме месту добеглице су таки људи, који оставе и изневере народъ свой, и туђемъ роду и својмъ непријателю добегну.

одъ брой нарасти одъ 1,000 на 20,000. — После пешака буду заведени и коняници, кое уредни, кое изванредни. Уредны было е съ почетка 1000, доцнѣ 4000 людѣй; были су раздѣлни на четири реда, свакѣй в редъ брово 1000 момака, и имао е особито име. Први се звао Сипати (коняници), другѣй Силидаре (кои яшу), Улуфеѣи (наямници), Гуреба (новайлѣ). Было е коняника, кои су као годъ Пяде на поклонъ землѣ добыли, и одъ данка слободни были. Чиновници ньови звали су се: Субаше, кои су имали подъ собомъ 100, Бимбаше 1000 момака, а Сапцакбегъ био е баряктаръ. — Акинѣи, истрѣице, коима се нив плаѣало, задржани су были. Ови, на поредъ ньи Сипахи и Яньчари по целой су Европи стра расипали, докъ су юшь Турѣи ячи были...

Ъ. I. П. Б.

ПРАВИТЕЛСТВО У ШПАНЬОЛСКОЙ.

(Изъ Балбѣи)

Пре рата независимости было е правителство неограничено монархѣйско, осимъ три провинѣи Бискайске, кое су у свако доба велике привилегѣе притяжавале, меѣу осталима и привилегѣю, да провинѣиалне скупштине држати могу, гди су заступници ти провинѣи, кое жителѣи избираху, о ньовимъ интересима радили, новаѣа опредѣлявали, што се за трошкоче мѣстне администраѣе плаѣати морало, и оне новѣе одобравали, кои су се кралю подъ именовомъ своевольногъ поклона издавали. Ове провинѣе осимъ тога стов са Французкомъ у саобраштенѣю, безъ ѣумручны препона. У време Французке инвазѣе стари кортези или народне скупштине, кое су одъ давна кнезови дома Аустрѣйскога и Борбони укинули были, саведине се мѣсеѣа Септембра год. 1810 на острову Леону, да инсуррекѣи едно средоточѣе даду, и прогласе год. 1812 уставъ кортеза, подражанѣе устава Французкогъ одъ год. 1791. Изъ ѣдне камере саставлѣна скупштина, коя е уставнымъ документомъ потврѣена, састои се изъ депути-

раѣа, кое су юнте парохѣи, диштрикта и провинѣи за кортезе избирали. По овомъ уставу правителство е Шпаньолскога народа наслѣдна ограничена монархѣи. Суверенство у бытности почива на народу, кои самъ има право, свое фундаменталне законе опредѣлявати. Краль дѣли са кортезѣи законотворну власть и може само одложно забранѣивати. Извршуюѣу власть има самъ онъ. Нѣгова е особа света и неповредима; само су нѣгови министри подъ одговоромъ.

(Конаѣъ слѣдуе.)

НѢШТО О КОБЧЕМУ.

КАКО СЕ У СВЕТУ ДИЖЕ.

(Конаѣъ.)

Нимало овде несмета, ако често видимо, како се будале у свету узвышую; ерѣ и будалаштина пристае узъ неке природне дарове, да, често е она сама природный даръ. Ёданъ плиткоглавъ може имати талантъ за свирку, па ето му среѣе, да великимъ постане. Случаи различно помажу богато одаренымъ людма дзати се. Неке подижу прѣятелѣи и подупиру, друге непрѣятелѣи горе тураю; овима е наипосле повайболѣ; ерѣ непрѣятельство дуже трае него прѣятельство. Прѣятель често повуче руку натрагъ, башъ кадъ бы е наивѣше требали; али непрѣятель непрестано напредъ юри, | докле годъ може. Човекъ е безъ прѣятеля несреѣанъ — али кои злотвора нема, нека се свега окане, — за нѣга нема лека. Тайна дакле, како се у свету диже, у томе етои, да човекъ зна, како съ прѣятельмъ и како са злотворомъ живити валя.

А ФОРИЗМИ.

Мало ѣй разуму, а юшь манѣ могу воспитавати! Ёданъ е само быо Руссо, а ни еданъ Емиль.

У вицу и любви наѣскучнѣе е — излѣнѣнѣ.

И у граматки валяло бы женскѣй родъ да е прво лице. Та онъ е свагда онай, што — говори.

Ъ. I. П. Б.